

EWA GŁOWACKA

Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
e-mail: egt@umk.pl

SPOŁECZNE KORZYŚCI Z FUNKCJONOWANIA BIBLIOTEK. OBSZARY, METODY ANALIZY I OCENY

Ewa Głowacka jest profesorem Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, kierownikiem Zakładu Informacji Naukowej i Podyplomowego Studium Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa w Instytucie Informacji Naukowej i Bibliologii UMK. Zajmuje się przede wszystkim zarządzaniem jakością i informacją, a także oceną jakości zasobów elektronicznych oraz funkcjonalności działania bibliotek. Najważniejsze publikacje: *Problem funkcji informacyjnej biblioteki uniwersyteckiej* (Toruń 1992), *Studium zastosowania kompleksowego zarządzania jakością (TQM) w bibliotekoznawstwie i informacji naukowej* (Toruń 2000), *Biblioteki wobec nowych zadań* (red.), (Toruń, 2004).

SŁOWA KLUCZOWE: Biblioteki. Wpływ społeczny. Metody badań.

ABSTRAKT: **Cel** – W artykule przedstawiono różnorodne ważne role bibliotek we współczesnym społeczeństwie. Instytucje te niewątpliwie przyczyniają się do rozwoju kapitału intelektualnego i społecznego, a także zwiększenia korzyści materialnych swojego otoczenia. Celem artykułu jest charakterystyka głównych nurtów badań w zakresie oddziaływania usług biblioteczno-informacyjnych na społeczność. Przedstawiono również stosowane obecnie metody i narzędzia jego oceny. **Metody badań** – Dla potrzeb realizacji wyznaczonego celu zastosowano metodę analizy i krytyki literatury przedmiotu, jak również opisu metodologii i rezultatów badań społecznego wpływu bibliotek na otoczenie oraz analizę światowych inicjatyw badawczych związanych z kształtowaniem metod i narzędzi stosowanych w ocenie wpływu bibliotek na otoczenie społeczne. **Wyniki i wnioski** – Badania społecznych korzyści z funkcjonowania bibliotek w ostatnich latach rozwijają się dość prężnie na świecie. Rozwija się także metodologia omawianego przedmiotu badań. Warto prowadzić dalsze prace związane z rozwojem metod oceny wpływu bibliotek na otoczenie społeczne oraz tworzyć wskaźniki służące porównaniu ich działań w omawianym zakresie.

WPROWADZENIE

Biblioteki to organizacje, które pełnią różnorodne, ważne role społeczne. Ich usługi i zasoby, zarówno tradycyjne, jak i elektroniczne, przyczyniają się do rozwoju kapitału intelektualnego i społecznego użytkowników, a funkcjonowanie każdej z takich instytucji ma również istotną wartość ekonomiczną dla otoczenia. Aby można było w pełni ujrzyć i docenić rezultaty tych oddziaływań, należy badać usługi biblioteczno-informacyjne w aspekcie ich wpływu na środowisko społeczne. Prowadzenie takich badań wiąże się z koniecznością analizy oraz porządkowania rodzajów i charakteru relacji biblioteki z otoczeniem oraz nakreśleniem kierunków i metod badań takich relacji. Badania wpływu bibliotek na otoczenie, szczególnie prace związane z rozwojem służących temu metod, to stosunkowo nowy i dopiero kształtujący się obszar zainteresowań bibliotekoznawców. Najczęściej jest wiązany z oceną jakości funkcjonowania bibliotek i traktowany jako trzeci – bardzo ważny – ich obszar. Do tych obszarów zalicza się również badanie funkcjonalności omawianych instytucji oraz satysfakcji użytkowników z ich usług.

Próby analiz oddziaływania instytucji biblioteczno-informacyjnych na otoczenie – pokazywanie rodzajów i wymiernych rezultatów takiego wpływu w poszczególnych bibliotekach – pozwalają nie tylko je ocenić i nakreślić ewentualne przyszłe wzmocnione działania w tym zakresie, lecz także dają możliwość pokazania organizatorom bibliotek oraz społeczeństwu, jakie faktycznie korzyści społeczne i materialne przynosi funkcjonowanie bibliotek. Szczegółowe wyniki takich badań ułatwiają ponadto planowanie działań i kontrolę realizacji planów, tworzą zachętę dla potencjalnych instytucji współpracujących z biblioteką, pozwalają na analizę potrzeb i działań biblioteki związanych z różnymi kategoriami jej użytkowników oraz dostarczają danych do porównań oceny wpływu w ujęciu chronologicznym.

Artykuł jest próbą uporządkowania ogólnych, teoretycznych i metodologicznych ram takich analiz, mogących mieć zastosowanie w badaniach bibliotek różnych typów. Pojęcie *wplywu* w naszej dyscyplinie definiuje się jako rezultat wykorzystania usług bibliotecznych, oddziaływanie tego wykorzystania i jego znaczenie dla użytkowników (Poll, 2005). Inne definicje wskazują na zmiany zachowań użytkowników pod wpływem wykorzystania zasobów, usług i programów bibliotecznych (Task Force..., 1998).

CHARAKTERYSTYKA RODZAJÓW ODDZIAŁYWAŃ BIBLIOTEK

Sposoby funkcjonowania bibliotek i ich społeczne role są stosunkowo złożone i bardzo różnorodne. W dodatku rezultaty działań instytucji biblioteczno-informacyjnych bardzo często splatają się z efektami innych oddziaływań, które są wszechobecne we współczesnym środowisku społecznym i technologicznym. Dość trudno jest więc wychylić i oddzielić rezultat wpływu usług biblioteki od oddziaływania na nią innych instytucji i mediów. Jednak próba nakreślenia kierunków oddziaływań bibliotek pozwoli, choć w pewnym stopniu, na ich wyodrębnienie oraz nakreślenie zakresów badań.

Prowadzone analizy, jak zauważyli Roswitha Poll i Philip Payne (Poll & Payne, 2006, pp. 552-556), mogą dotyczyć następujących aspektów oddziaływania bibliotek:

– Aspektu dydaktyczno-informacyjnego, który obejmuje analizę wpływu bibliotek na proces dydaktyczny uczelni oraz kształcenie użytkowników wszystkich typów bibliotek w zakresie szeroko pojętych umiejętności informacyjno-komunikacyjnych (ang. *Information Literacy* – IL). Dotyczy on oceny wpływu biblioteki na funkcjonowanie instytucji, której jest częścią oraz jej użytkowników w społeczeństwie informacyjnym i ich stopnia przygotowania do zdobywania oraz przekazywania informacji. Mieści się tu również ocena wpływu usług biblioteczno-informacyjnych na zdolności użytkownika do pogłębiania wiedzy, ustawiczne kształcenie, rozwój jego umiejętności informacyjnych. Prowadzone dotychczas na świecie badania z tego zakresu dotyczą przede wszystkim bibliotek szkół wyższych, jednak niektóre obszary oceny mogą obejmować również działalność bibliotek publicznych.

– Aspektu badawczego – skupiającego się na ocenie wpływu bibliotek, z reguły akademickich i ich usług, na proces badawczy pracowników naukowych i studentów.

– Aspektu kulturalnego – obejmującego badanie wpływu usług bibliotek na rozwój zainteresowań i aspiracji kulturalnych użytkowników.

– Aspektu środowiskowego – polegającego na ocenie oddziaływania bibliotek na społeczność lokalną. W omawianym obszarze analizowany jest wpływ usług bibliotek na proces inkluzji społecznej oraz integrację społeczności lokalnej, tworzenie przez bibliotekę więzi społecznych. Obecnie, w społeczeństwie opartym na wiedzy, w organizacjach uczących się, tym czynnikiem niematerialnym, tzw. miękkim, przypisywane jest coraz większe znaczenie, dlatego takie oddziaływanie bibliotek jest bardzo cenione i staje się coraz częściej przedmiotem badań. Wspomina się tu o budowaniu przez biblioteki kapitału społecznego.

– Aspektu ekonomicznego, w którym badania koncentrują się na ocenie wpływu usług i produktów bibliotek na kondycję finansową użytkowników, umiejętności poszukiwania pracy, prowadzenia własnych firm itp. (Bertot & McClure, 2003, pp. 599-600).

We wszystkich omawianych obszarach można analizować bezpośrednio i pośrednio oddziaływanie bibliotek i ich usług na środowisko społeczne. Bezpośrednie rezultaty wpływu bibliotek na otoczenie to dla konkretnego użytkownika przede wszystkim:

- uzyskana informacja (bibliograficzna, faktograficzna);
- rozwiązanie problemów;
- zaoszczędzenie czasu (w procesie badań naukowych, dydaktyce, edukacji);

- podwyższenie kompetencji informacyjno-komunikacyjnych;

- podwyższenie kompetencji z zakresu nowych technologii (IT).

Do rezultatów pośrednich i długofalowych zalicza się:

- edukację informacyjno-komunikacyjną;
- poprawę rezultatów kształcenia akademickiego;
- lepsze perspektywy kariery zawodowej;
- efektywne badania (lepsze wykorzystanie badań i publikacji, liczba grantów, nagrody);
- zmiany w zachowaniach i nawykach (np. częstotliwości sięgania po lekturę, kompetentnym wykorzystaniu informacji);

- wzrost inkluzji społecznej (dostęp do ofert pracy, wzrost uczestnictwa w życiu społecznym, tworzenie więzi społecznych, również w społeczności lokalnej);
- wartość ekonomiczną (straty finansowe użytkowników bibliotek i społeczeństwa wynikające z utraty usług biblioteczno-informacyjnych);
- współpracę instytucjonalną (biblioteka częścią innej instytucji);
- efektywniejszą rekrutację i zatrzymywanie studentów przez szkoły wyższe (Poll, 2003, pp. 329-331);
- rozwój architektury i funkcji estetycznych budynków bibliotecznych.

OCENA WPŁYWU BIBLIOTEK NA OTOCZENIE SPOŁECZNE – PROBLEMY I METODY BADAWCZE

POMIARY WPŁYWU BIBLIOTEK NA DYDAKTYKĘ I BADANIA AKADEMICKIE ORAZ UMIEJĘTNOŚCI INFORMACYJNO-KOMUNIKACYJNE UŻYTKOWNIKÓW.

Badania wpływu biblioteki na dydaktykę i badania akademickie to ważna część oceny całej uczelni. W Stanach Zjednoczonych są one prowadzone już od połowy lat 60. XX w. Do czasów współczesnych można odnotować wiele takich analiz przeprowadzonych w różnych krajach (Poll, 2003, pp. 329-331). Do najczęściej stosowanych w nich wskaźników pomiaru zalicza się: czas trwania studiów, procent studentów zatrzymanych na danej uczelni oraz takie efekty kształcenia, jak: wysokie oceny z egzaminów, wysokie oceny na dyplomach ukończenia studiów, procent absolwentów znajdujących pracę. W zakresie pomiaru wpływu biblioteki na procesy badawcze, ocenie może podlegać wykorzystanie publikacji, uzyskane granty, patenty i wdrożenia, nagrody i wyróżnienia akademickie. Wymienione mierniki analizowane są w relacji do częstotliwości korzystania z biblioteki, liczby wypożyczeń, liczby wizyt w bibliotece, czasu korzystania z usług biblioteczno-informacyjnych oraz różnorodności wykorzystywanych usług i zasobów, a także stopnia wykorzystania szkoleń bibliotecznych. Do oceny wpływu usług bibliotecznych na badania stosuje się dodatkowo analizę udziału zasobów dostępnych w bibliotece w cytowaniach i bibliografiach załącznikowych prac naukowych, analizę cytowań bibliograficznych, spisów publikacji, dokumentów wewnętrznych uczelni (Poll, 2003, p. 332).

Od 2009 r. nad omawianą problematyką pracował zespół w ramach Association of College and Research Libraries pod kierunkiem Megan Oakleaf. Wynikiem tych prac jest opublikowany we wrześniu 2010 r. raport zawierający bardzo dokładną analizę kierunków badań oraz szczegółowe propozycje możliwych do zastosowania metod i narzędzi oceny (ACRL, 2010). W dokumencie tym, oprócz wcześniej wymienionych sposobów oceny, proponuje się wiele dodatkowych, m.in. analizę obecności zasobów i usług oraz programów biblioteki w sylabusach, na stronach WWW kierunków i wydziałów, w podręcznikach i materiałach do zajęć, a także ocenę współpracy biblioteki z wydziałami. Proponuje się również analizę logów studentów i pracowników do zasobów i usług biblioteki oraz różne formy samooceny użytkowników (np. wykorzysta-

nia zasobów, zaoszczędzonego czasu). Wskaźnikami mogą być także rankingi i nagrody dla biblioteki oraz udział jej pracowników w podwyższaniu kwalifikacji (ACRL, 2010).

Z kolei problematykę oceny wpływu usług bibliotecznych na umiejętności informacyjne najczęściej wyznaczają standardy ACRL lub inne krajowe standardy w tym zakresie. Według nich najważniejsze umiejętności studentów to: formułowanie zapytania informacyjnego, określenie typu i formatu źródła informacji, wybór najsukuteczniejszej strategii wyszukiwawczej, ocena jakości informacji oraz – zgodne z zasadami prawa i etyki – wykorzystanie informacji (ACRL, 2011). Obecnie podkreśla się również potrzebę analizy i oceny wpływu e-learningu na kształcenie umiejętności informacyjnych użytkowników bibliotek oraz wykorzystania serwisów społecznościowych i innych narzędzi Web 2.0 w takich szkoleniach. Zwraca się też uwagę na inne ważne problemy badawcze w tym zakresie. Należą do nich m.in.: zmiany stopnia zaufania do biblioteki wynikające ze wzrostu kompetencji informacyjnych użytkowników związane z docenieniem dobrej jakości usług informacyjnych, wpływ IL na proces rekrutacji studentów na uczelnię, odczucia studentów dotyczące szkoleń i wirtualnego środowiska dydaktycznego, a także wpływ działań i programów biblioteki na zwalczanie plagiatów (Streatfield & Markless, 2008). Do najczęściej stosowanych metod i technik badawczych, służących ocenie wpływu biblioteki na kompetencje informacyjne użytkowników, zalicza się: sondaże diagnostyczne po szkoleniach, samoocenę użytkowników, obserwację zachowań w sytuacji poszukiwań informacji, ocenę jakości bibliografii załącznikowych do prac studentów oraz testy prowadzone przed i po szkoleniach (Poll & Payne, 2006, pp. 547-562).

W ostatnich latach szczególnie interesującym i ważnym polem badawczym w omawianym zakresie są zmiany środowiska społecznego wynikające z wpływu nowych, elektronicznych usług oferowanych przez wszystkie typy bibliotek. Przedmiotem analizy są tu nowe, nabyte pod wpływem tych usług, kompetencje i umiejętności użytkowników oraz przemiany w nastawieniach i zachowaniach klientów bibliotek. Chodzi tu przede wszystkim o zmianę podejścia do wyszukiwania informacji, jak również o wykorzystywanie szerszej bazy źródeł, o interdyscyplinarne spojrzenie na problem badawczy i poszukiwanie źródeł, jak również wykorzystanie usług biblioteczno-informacyjnych w pracy i w domu. Obserwuje się, że nowe usługi powodują również zmiany struktury klientów bibliotek, chociażby zwiększenie grupy osób zdalnie korzystających z ich usług. Do badania wpływu usług elektronicznych stosuje się szeroką gamę metod i technik badawczych. Często stosowanym narzędziem jest sondaż diagnostyczny przy wykorzystaniu ankiet (online i tradycyjnych), wywiadów i obserwacji. Równie popularnymi sposobami badań oraz pomiaru są badania panelowe i grupy dyskusyjne, jak również samoocena użytkowników dotycząca umiejętności. W badaniach wykorzystuje się również statystyki biblioteczne (np. statystyki nowych zasobów elektronicznych, statystyki dotyczące zbiorów wykorzystanych przed i po wprowadzeniu nowej usługi). Cennym źródłem informacji są również statystyki nowych usług, np. dostarczania źródeł online, analiza zmian w wykorzystaniu usług tradycyjnych (osobistych wizyt, wypożyczeń, kopiowania), zmian w dostępie zdalnym, liczba no-

wych użytkowników usług elektronicznych, wzrost liczby użytkowników biblioteki oraz udział osób wykorzystujących usługi elektroniczne w ogólnej liczbie użytkowników (Poll, 2005, p. 2).

BADANIA WPLYWU USŁUG BIBLIOTECZNYCH NA OTOCZENIE SPOŁECZNE
(ASPEKT KULTURALNY I ŚRODOWISKOWY)

W omawianym obszarze analizowany jest wpływ usług bibliotek na zainteresowania kulturą użytkowników i życie kulturalne środowiska, na proces inkluzji społecznej oraz integrację społeczności lokalnej. Przedmiotem badań są wszelkiego rodzaju inicjatywy biblioteki związane z jej działalnością kulturalną i społeczną. Analizuje się również rolę biblioteki jako miejsca spotkań i integracji społeczności lokalnej oraz w przełamywaniu barier i stereotypów.

Działania te w dużej mierze można postrzegać w perspektywie budowania kapitału społecznego w lokalnym środowisku. Pojęcie kapitału społecznego zostało wprowadzone w 1916 r. przez Amerykanina, reformatora szkolnego – Lydę Judson Hanifana z Zachodniej Wirginii. Przez długi czas nie budziło ono jednak zainteresowania w świecie nauki. Dopiero Jane Jacobs, zajmująca się planowaniem miejskim, w 1960 r. wróciła do omawianego pojęcia. Posłużył się nim również w 1977 r. ekonomista Glenn Loury. Termin ten nie był jednak przedmiotem głębszych rozważań, nie został precyzyjnie zdefiniowany. Dopiero w drugiej połowie lat 80. XX w. prace Pierre’a Bourdieu i Jamesa Colemana zainicjowały współczesne rozważania i szerokie zainteresowanie kapitałem społecznym, nie tylko wśród socjologów, ale także ekonomistów. Bourdieu zdefiniował kapitał społeczny jako istnienie i łączenie faktycznych albo potencjalnych zasobów, co jest możliwe dzięki istnieniu wzajemnych związków pomiędzy uczestnikami sieci. Członkostwo w sieci, jak wskazuje Bourdieu, wytwarza w jej uczestnikach poczucie „kolektywnego posiadania kapitału”. Natomiast Coleman zdefiniował omawiane pojęcie poprzez pokazanie jego funkcji i roli. Funkcją identyfikującą koncepcję *social capital* jest wartość, znaczenie tych aspektów społecznej struktury, które w odniesieniu do jej członków i zasobów przez nich używanych, prowadzą do osiągnięcia korzyści i zamierzonych celów. Wskazał, że kapitał społeczny to szereg różnorodnych zbiorowości, gdzie poprzez istnienie wspólnych struktur społecznych ułatwione jest działanie jednostek i organizacji. Problematyką tą interesował się również Francis Fukuyama, który skupiał się przede wszystkim na kategorii zaufania (Przygodzki, 2004, s. 93-107).

W Polsce zagadnienie kapitału społecznego oraz jego relacji z kapitałem intelektualnym bibliotek interesująco przedstawiła Sabina Adamiec (Adamiec, 2007). Scharakteryzowała elementy kapitału społecznego opisując zagadnienia uczestnictwa bibliotek w sieciach relacji, wzajemności ich działań, zaufania, norm społecznych, budowania wspólnot i proaktywności. Jak bardzo trafnie zauważa: „będący rodzajem społecznej struktury kapitał społeczny pozostaje w ścisłym związku z twórczeniem całkowitej rynkowej wartości biblioteki. Uczestniczy w kształtowaniu kapitału intelektualnego, posiadanego przez każdą bibliotekę, nawet, jeśli nie jest tego świadoma, stanowiącego różnicę, jaka występuje pomiędzy wartością rynkową a księgową każdej biblioteki. Ignoro-

wanie kapitału społecznego ma destruktywny wpływ na efektywność zarządzania kapitałem intelektualnym biblioteki, a w konsekwencji także całą biblioteką” (Adamić, 2007, s. 30).

Badaniami środowiskowego wpływu bibliotek i ich roli w kształtowaniu kapitału społecznego zainteresowano się na świecie na początku XXI w. Obecnie pierwsze ich podsumowania znajdziemy w pracach Andreea Vårheima i Catherine A. Johnson (Vårheim, 2008; Johnson, 2010, pp. 147-155). W badaniach tych sporo uwagi poświęcono analizie biblioteki publicznej jako miejsca spotkań społeczności lokalnej. Analizowano m.in. rolę nowego budynku biblioteki w budowaniu integracji i zaufania wśród społeczności lokalnej, prowadzono też badania roli biblioteki w niwelowaniu barier i wykluczenia różnych grup społecznych z powodu różnic etnicznych, rasowych, statusu materialnego i społecznego, także roli bibliotek wśród imigrantów. Interesowano się nawiązywaniem przez biblioteki więzi z innymi organizacjami społecznymi działającymi w ich otoczeniu. Zainteresowaniem badaczy cieszył się także problem nawiązywania indywidualnych kontaktów, dzięki korzystaniu z usług oraz braniu udziału w różnych wydarzeniach organizowanych przez biblioteki (Vårheim, 2008).

Wskaźnikami w badaniach był m.in.: udział w spotkaniach organizowanych przez bibliotekę, wykorzystanie w bibliotece Internetu w celu nawiązywania i podtrzymywania kontaktów (e-mail, grupy dyskusyjne), spotkania ze znajomymi i sąsiadami w bibliotece, inne kontakty społeczne, wykorzystanie usług informacyjnych biblioteki do celów związanych z pracą w różnych organizacjach społecznych, wykorzystanie biblioteki przez różne grupy społeczne: imigrantów, mniejszości etniczne, wskaźnik wydatków na biblioteki publiczne w przeliczeniu na liczbę mieszkańców, wykorzystanie przestrzeni wirtualnej biblioteki jako miejsca budowania kapitału społecznego (profile i serwisy w portalach internetowych, blogi, publikacja w witrynach gazet online itp.) (por. Aabø & Audunson & Vårheim, 2010, pp. 16-26; Vårheim & Steinmo & Ide, 2008, pp. 877-892).

Do wykorzystywanych i proponowanych metod i technik badań roli bibliotek w tworzeniu kapitału społecznego zalicza się przede wszystkim: analizę ich misji i działalności oraz usług, projektów (spotkań, wystaw, szkoleń itd.), obserwacje, wywiady, np. sondaże uliczne, wywiady z dyrektorami bibliotek; badania ankietowe; sondaże telefoniczne oraz badania fokusowe (por. Aabø & Audunson & Vårheim, 2010, pp. 16-26; Vårheim, 2011, pp. 12-18).

ZAKOŃCZENIE

Badanie wpływu bibliotek na środowisko społeczne to bardzo ważna część oceny jakości bibliotek. Rozpoznanie tego oddziaływania, próby jego uchwycenia i pomiaru pozwalają lepiej, w bardziej świadomy i zamierzony sposób, kształtować społeczną politykę bibliotek wszystkich typów. Wyniki takich badań pokazują również społeczne zyski z prowadzenia i utrzymywania omawianych placówek. Pomiar wpływu usług biblioteczno-informacyjnych nie jest jednak łatwy. Wszystkie sposoby badań są bardzo czasochłonne. Wiele danych, które należałoby zebrać, jest niedostępnych, głównie ze względu na ochronę danych osobowych. Podobne usługi mają

często odmienny charakter w zależności od typu użytkowników, np. szkolenia w wyszukiwaniu w bazach danych dla użytkowników na różnych poziomach. Poszczególne osoby ulegają różnorodnym wpływom, trudno określić, jaka zmiana następuje w wyniku skorzystania z usług biblioteki. Łatwiej to szacować, gdy badamy wpływ pojedynczej usługi. Wydaje się jednak, że nie zwalnia to bibliotek od podejmowania takich badań. W analizach tego rodzaju przodują obecnie biblioteki brytyjskie i amerykańskie. Warto na koniec wspomnieć o użytecznym projekcie, który może dostarczyć narzędzi do omawianych analiz. Jest to EVALUED – inicjatywa University of Central England. Jednym z jej elementów jest przydatny zbiór narzędzi do badania informacyjnych usług elektronicznych w instytucjach związanych ze szkolnictwem wyższym: wzory kwestionariuszy badań ankietowych, kwestionariuszy badań fokusowych i wywiadów, instrukcje dotyczące zbierania danych statystycznych oraz wykorzystania dokumentacji, wzory arkuszy oceny. Warto również skorzystać z propozycji celów i wskaźników takich ocen zawartych we wspomnianym wcześniej raporcie ACRL *Value of Academic Libraries. A Comprehensive Research Review, and Report*. Metodologia badania i oceny wpływu bibliotek na otoczenie jest bardzo różnorodna, badania takie jeszcze nie są powszechne, dopiero się rozwijają.

BIBLIOGRAFIA

- Aabø, Svanhild; Audunson, Ragnar; Vårheim, Andreas (2010). How do public libraries function as meeting places? *Library and Information Science Research*, vol. 32 (1), pp. 16-26.
- ACRL (2010). *The Value of Academic Libraries. A Comprehensive Research Review and Report*. Researched by Megan Oakleaf, Chicago Association of College and Research Libraries [online]; [dostęp: 11.07.2011]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/acrl/issues/value/val_report.pdf>.
- ACRL (2011) *Information Literacy Competency Standards for Higher Education* [online]; [dostęp: 13.07.2011]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/acrl/standards/informationliteracycompetency.cfm>>.
- An evaluation toolkit for e-library developments [online]; [dostęp: 20.07.2011]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.evalued.bcu.ac.uk/index.htm>>.
- Adamiec, Sabina (2007). Komunikacja warunkiem kapitału społecznego biblioteki, Zarządzanie i Marketing. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas* 2007, nr 1 [online]; [dostęp: 8.11.2013]. Dostępny w World Wide Web: <<http://dlibra.bs.katowice.pl/dlibra/docmetadata?pid=7678&from=publication>>.
- Bertot, John Carlo; McClure, Charles R. (2003). Outcomes Assessment in the Networked Environment: Research Questions, Issues, Considerations, and Moving Forward, *Library Trends*, pp. 590-613.
- Johnson, Catherine A. (2010). Do public libraries contribute to social capital? A preliminary investigation into the relationship. *Library & Information Science Research*, vol. 32, pp. 147-155.
- Poll, Roswitha (2003) Impact/Outcome Measures for Libraries, *Liber Quarterly* [online], vol. 1, pp. 329-331 [dostęp: 13.07.2011]. Dostępny w World Wide Web: <<http://liber.library.uu.nl/publish/articles/000060/article.pdf>>.
- Poll, Roswitha (2005) *Measuring the Impact of New Library Services*, World Library and Information Congress: 71th IFLA General Conference and Council „Libraries – A voyage of discovery” August 14th-18th 2005 Oslo, Norway [online]; [dostęp: 12.07.2011]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.ifla.org/IV/ifla71/Programme.htm>>.
- Poll, Roswitha; Payne, Philip (2006) *Impact measures for libraries and information services*, *Library Hi Tech*, pp. 547-562.
- Przygodzki, Zbigniew (2004). Znaczenie kapitału społecznego w rozwoju. W: *Wiedza, innowacyjność, przedsiębiorczość a rozwój regionów*. Pod red. A. Jęwtuchowicz. Łódź: Wydaw. Uniwersytetu Łódzkiego, s. 93-107.

- Streatfield, David; Markless, Sharon (2008). Evaluating the Impact of Information Literacy in Higher Education: Progress and Prospects. *Libri*, vol. 58, pp. 105-106.
- Task Force on Academic Library Outcomes Assessment Report (1998) June 27, ACRL, [online]. [dostęp: 12.07.2013]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.ala.org/acrl/publications/whitepapers/taskforceacademic>>.
- Vårheim, Andreas; Steinmo, Sven; Ide, Eisaku (2008). Do libraries matter? Public libraries and the creation of social capital. *Journal of Documentation*, vol. 64 (6), pp. 877-892.
- Vårheim, Andreas (2008). Theoretical approaches on public libraries as places creating social capital. [online] *World Library and Information Congress: 74th IFLA General Conference and Council 10-14 August 2008, Québec, Canada*. [dostęp: 12.07.2011]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.ifla.org/IV/ifla74/index.htm>>.
- Vårheim, Andreas (2011). Gracious space: Library programming strategies towards immigrants as tools in the creation of social capital. *Library & Information Science Research*, vol. 33, pp. 12-18.

EWA GŁOWACKA

Institute of Information and Library Science
Nicolaus Copernicus University in Toruń
e-mail: egt@umk.pl

SOCIAL BENEFITS OF LIBRARY PERFORMANCE. APPROACHES AND METHODS OF ANALYSIS AND EVALUATION

KEYWORDS: Libraries. Social impact. Research methods.

ABSTRACT: **Objective** – Libraries play various important roles in the contemporary society. They contribute to the advancement of intellectual and social capital and offer economic benefits to their surroundings. The paper provides an overview of the main approaches to research on the library impact on the community which are: information exchange and information literacy impact, research, education, cultural, economic outcomes and impact on social inclusion. The paper presents methods and tools that currently are tested and used to evaluate the issue in question. **Research methods** – The following methods were used: the critical analysis of the literature, the description of methods and results of research on social impact of libraries on their surroundings, the analysis of world research initiatives related to the development of methods and tools used for the evaluation of the impact of libraries on the community. **Results and conclusions** – Research on social benefits of library performance has recently gained considerable attention in the world and the research methods in this field evolve, too. More investigation is needed to identify methods that could be used to show a library's overall impact or to develop measures that would permit benchmarking between institutions.

Artykuł w wersji poprawionej wpłynął do Redakcji 8 listopada 2013 r.